

Stosunek Polaków do aborcji

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2023

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W marcu¹, po ponad dwóch latach od ostatniego badania poświęconego tej kwestii², wróciliśmy do tematu akceptacji legalności przerywania ciąży. Zapytaliśmy Polaków o ich opinie dotyczące prawnej dopuszczalności aborcji w różnych sytuacjach.

Obecnie aborcja jest w Polsce legalna tylko w dwóch przypadkach: gdy ciąża jest efektem czynu zabronionego (np. gwałtu lub kazirodztwa) oraz gdy ciąża zagraża życiu lub zdrowiu kobiety. W październiku 2020 roku Trybunał Konstytucyjny wydał wyrok, że dotychczasowy zapis w ustawie pozwalający na przerwanie ciąży, gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby, jest sprzeczny z Konstytucją. Wyrok ten oznaczał pierwszą w historii zmianę w wypracowanym w 1993 roku kompromisie aborcyjnym. Wywołało to masowe protesty w wielu miastach w Polsce, chociaż zgromadzenia publiczne były zakazane, ponieważ panowała epidemia COVID-19. W związku z tym wstrzymano publikację wyroku Trybunału Konstytucyjnego, a więc i jego obowiązywanie.

Dopiero w styczniu 2021 roku wyrok został opublikowany w Dzienniku Ustaw i zaczął obowiązywać (orzeczenie weszło w życie z dniem ogłoszenia). Na ulicach wielu miast w całym kraju ponownie zorganizowano protesty. W uzasadnieniu wyroku TK zapisano, że aborcja jest dopuszczalna w przypadku, gdy „duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu wiąże się z zagrożeniem dla życia i zdrowia matki”. Połączono więc przesłankę, która została uznana za niekonstytucyjną, z sytuacją, w której aborcja jest dopuszczalna, bo zagrożone jest życie lub zdrowie matki. Od tamtego czasu atmosfera wokół zmian w prawie aborcyjnym uspokoiła się i w takim kontekście społecznym badaliśmy opinie Polaków.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (395) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej (CAWI), do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 6 do 16 marca 2023 roku na próbie liczącej 993 osoby (w tym: 58,0% metodą CAPI, 24,6% – CATI i 17,4% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

² Zob. komunikat CBOS „O dopuszczalności przerywania ciąży i protestach po wyroku Trybunału Konstytucyjnego”, grudzień 2020 (oprac. M. Feliksiak, B. Roguska).

KIEDY ABORCJA POWINNA BYĆ DOPUSZCZALNA?

Największy odsetek Polaków zdecydowanie zgadza się, że przerywanie ciąży powinno być dopuszczone przez prawo, gdy zagrożone jest życie matki (59%), i prawie tyle samo osób (57%) uważa, że zdecydowanie aborcja powinna być dopuszczalna, gdy ciąża jest wynikiem czynu zabronionego, tj. gwałtu lub kazirodztwa. Ponadto 23% badanych akceptuje aborcję w tych dwóch przypadkach w sposób mniej zdecydowany („raczej tak”).

Niemal połowa dorosłych mieszkańców Polski (49%) zdecydowanie popiera prawną dopuszczalność aborcji w sytuacji, gdy zagrożone jest zdrowie matki, a kolejne 31% raczej popiera przerywanie ciąży w takim przypadku. Poparcie dla dopuszczalności aborcji w powyższych trzech przypadkach jest niemal powszechne (łącznie „zdecydowanie tak” i „raczej tak”) wśród badanych w wieku 35–44 lata, mieszkańców ponad półmilionowych miast, średniego personelu, techników, uczniów i studentów oraz osób, których miesięczne dochody *per capita* mieszczą się w przedziale od 3000 zł do 3999 zł. Dodatkowo wśród Polaków w ogóle nieuczestniczących w praktykach religijnych oraz wśród identyfikujących się z lewicą odsetek osób popierających przerywanie ciąży w tych sytuacjach przekracza 90%. Relatywnie najrzadziej legalność aborcji w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia matki, a także gdy ciąża jest wynikiem czynu zabronionego, akceptują robotnicy niewykwalifikowani, rolnicy, respondenci z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym i osoby praktykujące religijnie co najmniej raz w tygodniu.

Kontrowersyjny przypadek, będący przedmiotem wyroku Trybunału Konstytucyjnego, w naszych badaniach od lat sformułowany jest następująco: „Jak Pan(i) sądzi, czy przerywanie ciąży powinno być dopuszczalne przez prawo, gdy wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone?”. Więcej niż jedna trzecia Polaków (36%) zdecydowanie akceptuje aborcję w takiej sytuacji, a kolejne 26% – raczej akceptuje. Te same grupy społeczno-demograficzne co w sytuacjach opisanych powyżej częściej niż pozostali popierają (łącznie „zdecydowanie tak” i „raczej tak”) dopuszczalność aborcji w tym przypadku. Ponadto relatywnie wysokie poparcie dla dopuszczalności aborcji w sytuacji, gdy wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone, notujemy wśród mieszkańców miast liczących od 20 000 do 99 999 mieszkańców, wśród osób zajmujących się domem oraz źle oceniających warunki własnego gospodarstwa domowego.

Dopuszczalność aborcji w pozostałych trzech sytuacjach objętych naszym badaniem popiera mniejszość ankietowanych. Nieco ponad jedna piąta (21%) Polaków łącznie (zdecydowanie lub raczej) zgadza się, że przerywanie ciąży powinno być dopuszczalne, gdy kobieta jest w ciężkiej sytuacji materialnej. Więcej niż co trzecia osoba (34%) raczej się temu sprzeciwia, a kolejne 31% zdecydowanie jest przeciwne aborcji w takim przypadku.

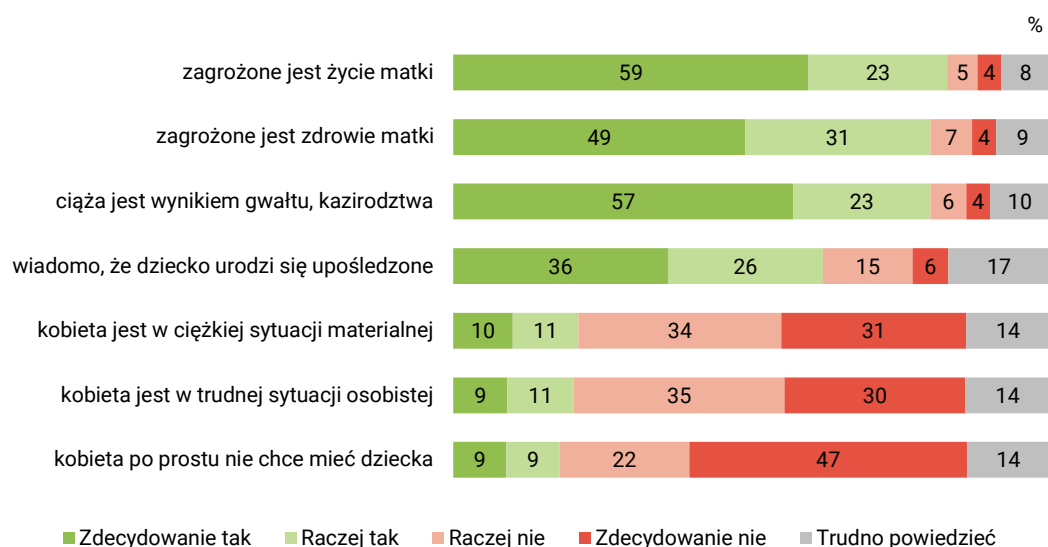
Opinię, że przerywanie ciąży powinno być dopuszczalne, gdy kobieta jest w trudnej sytuacji osobistej, podziela łącznie 20% (zdecydowanie i raczej) dorosłych mieszkańców Polski. Największy odsetek (35%) uważa, że raczej nie powinno być to dozwolone, a 30% – że zdecydowanie nie powinno być dozwolone.

Największy sprzeciw Polaków budzi sytuacja, gdy kobieta po prostu nie chce mieć dziecka. Prawie połowa badanych (47%) zdecydowanie nie popiera dopuszczalności aborcji w takim przypadku, kolejne 22% – raczej nie popiera. Ale co jedenasty respondent (9%) zdecydowanie dopuszcza legalność przerwania ciąży w tej sytuacji i taki sam odsetek (9%) raczej to dopuszcza.

Poparcie dla dopuszczalności aborcji z powodów socjoekonomicznych jest ponadprzeciętnie wysokie wśród najmłodszych badanych (w wieku od 18 do 24 lat), mieszkańców największych miast (500 tys. ludności lub więcej), uczniów i studentów, osób zajmujących się domem, a także w ogóle nieuczestniczących w praktykach religijnych i deklarujących lewicowe poglądy polityczne.

CBOS

RYS. 1. Jak Pan(i) sądzi, czy przerywanie ciąży powinno być dopuszczalne przez prawo, gdy:

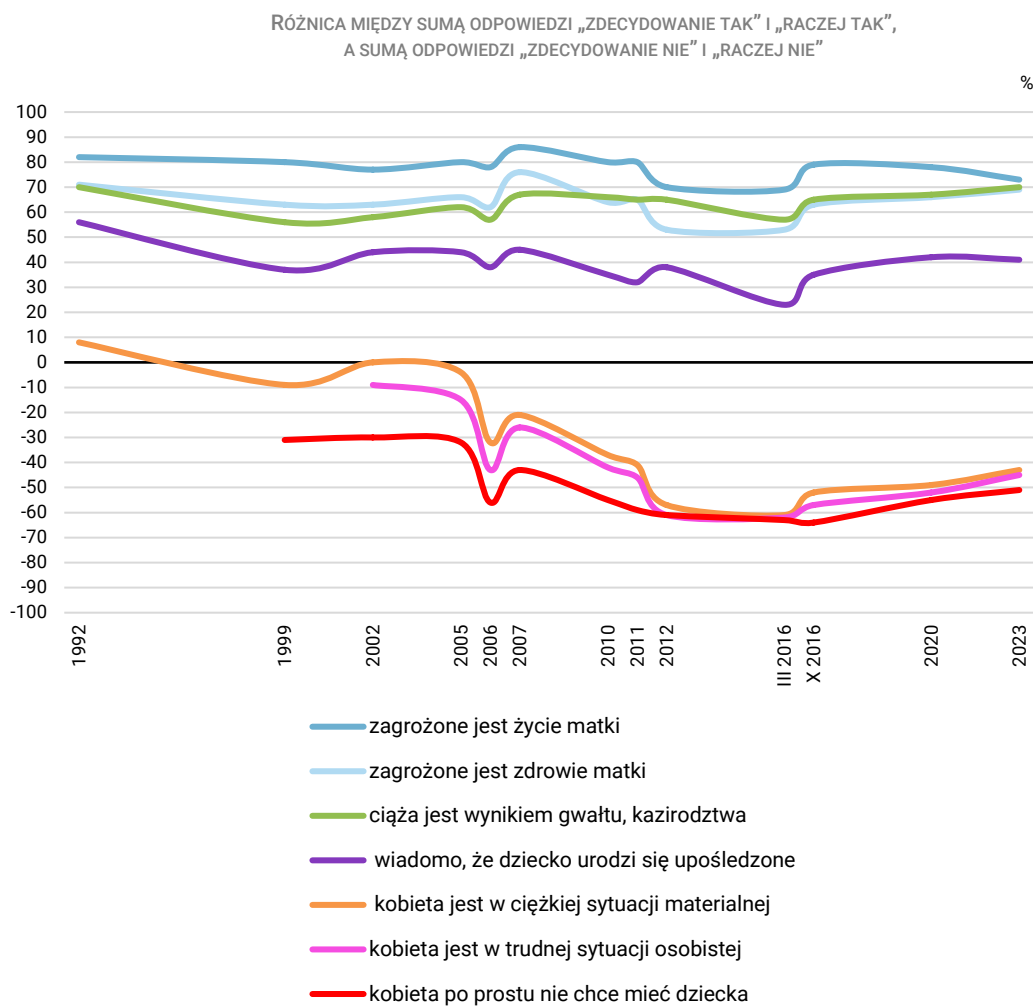
Analizując odpowiedzi na powyższe pytania na przestrzeni ponad 30 lat (pierwszy pomiar jest z 1992 roku) można stwierdzić, że opinie Polaków dotyczące dopuszczalności przerywania ciąży charakteryzują się dużą stabilnością. W stosunku do poprzedniego badania, realizowanego w listopadzie 2020 roku, a więc tuż po ogłoszeniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego, który wywołał masowe protesty, wyniki również niewiele się różnią. O 5 punktów procentowych (59% wobec 64% w 2020 roku) zmniejszył się odsetek osób zdecydowanie przekonanych, że aborcja powinna być dopuszczalna, gdy zagrożone jest życie matki. O 3 punkty procentowe mniej osób niż w 2020 roku (49% wobec 52%) zdecydowanie uważa, że przerywanie ciąży powinno być dopuszczalne w sytuacji, gdy zagrożone jest zdrowie matki. Wzrósł natomiast odsetek odpowiedzi „raczej tak” (z 27% do 31% obecnie) dotyczących tego kryterium. O 4 punkty – również na rzecz odpowiedzi „raczej tak” – zmniejszył się udział Polaków zdecydowanie popierających dopuszczalność aborcji w sytuacji, gdy ciąża jest wynikiem gwałtu lub kazirodztwa (z 61% do 57%). Taka sama zmiana – również o 4 punkty i również na rzecz odpowiedzi mniej radykalnie popierających – nastąpiła w opiniach na temat legalnego przerywania ciąży w sytuacji, gdy wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone (z 40% do 36%).

W pozostałych sytuacjach, które można by nazwać powodami socjoekonomicznymi, zmiana poparcia dla dopuszczalności przerywania ciąży utrzymuje się w granicach 1–2 punktów procentowych w stosunku do poprzedniego pomiaru. Zmniejszyły się natomiast odsetki osób zdecydowanie przeciwnych legalności aborcji, gdy kobieta jest w trudnej sytuacji materialnej czy osobistej lub po prostu nie chce mieć dzieci (w 2020 roku odpowiednio: 40%, 40%, 54% – spadek do 31%, 30%, 47% obecnie) na rzecz odpowiedzi „raczej nie” oraz „trudno powiedzieć”. Brak zdania w każdej z wymienionych trzech sytuacji wyraża obecnie 14% badanych, a największy odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć” (17%) dotyczy przypadku, gdy wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone.

Podsumowując, w 2020 roku, kiedy sondaż realizowany był w czasie protestów i burzliwej debaty publicznej na temat wyroku Trybunału Konstytucyjnego, opinie Polaków były bardziej radykalne: zarówno opinie „zdecydowanie tak”, jak i „zdecydowanie nie” były wyrażane częściej. Ponad dwa lata po tych wydarzeniach stosunek ankietowanych do dopuszczalności aborcji w różnych okolicznościach jest mniej radykalny i zapewne mniej emocjonalny.

CBOS

RYS. 2. Jak Pan(i) sądzi, czy przerywanie ciąży powinno być dopuszczalne przez prawo, gdy:

Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

TABELA 1

Jak Pan(i) sądzi, czy przerywanie ciąży powinno być dopuszczalne przez prawo, gdy:	Odpowiedzi respondentów według terminów badań*																										
	III 1992		VI 1999		X 2002		I 2005		XI 2006		IX 2007		VI 2010		VIII 2011		XI 2012		III 2016		X 2016		XI 2020		III 2023		
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak
	w procentach																										
– zagrożone jest życie matki	88	6	86	6	85	8	88	8	86	8	91	5	87	7	87	7	81	11	80	11	86	7	86	8	82	9	
– zagrożone jest zdrowie matki	82	11	77	14	77	14	80	14	77	15	85	9	78	14	79	14	71	18	71	18	77	14	79	13	80	11	
– ciąża jest wynikiem gwałtu, kazirodztwa	80	10	72	16	73	15	77	15	73	16	79	12	78	12	78	13	78	13	73	16	79	14	79	12	80	10	
– wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone	71	15	61	24	65	21	66	22	62	24	66	21	60	25	59	27	61	23	53	30	60	25	64	22	62	21	
– kobieta jest w ciężkiej sytuacji materialnej	47	39	38	47	44	44	42	46	27	59	34	55	26	63	24	65	16	73	14	75	20	72	20	69	21	65	
– kobieta jest w trudnej sytuacji osobistej	-	-	-	-	38	47	36	51	21	64	30	56	23	65	21	67	13	74	13	75	17	74	18	70	20	65	
– kobieta po prostu nie chce mieć dziecka	-	-	27	58	28	58	28	60	16	72	23	66	18	73	16	75	14	75	13	76	14	78	18	73	18	69	

* Zsumowano odpowiedzi twierdzące („zdecydowanie tak” i „raczej tak”) oraz przeczące („raczej nie” i „zdecydowanie nie”). Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Analizując zsumowane odpowiedzi („zdecydowanie” i „raczej”) można stwierdzić, że wyniki dotyczące dopuszczalności aborcji w różnych sytuacjach są mało zróżnicowane w czasie – zmiany w stosunku do 2020 roku mieszczą się w granicach 3 punktów procentowych. Z 86% do 82% spadł odsetek osób uważających, że aborcja powinna być dopuszczalna, gdy zagrożone jest życie matki. O 2 punkty procentowe (z 64% do 62%) spadł udział Polaków przekonanych, że przerwanie ciąży powinno być legalne, gdy wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone. Wzrósł natomiast (o 1 punkt) odsetek osób akceptujących dopuszczalność aborcji w przypadku, gdy kobieta jest w trudnej sytuacji materialnej lub osobistej. Jednocześnie o około 4–5 punktów procentowych zmniejszyły się odsetki osób sprzeciwiających się aborcji w takich przypadkach. Podsumowując różnice w odpowiedziach twierdzących i przeczących (zob. rys. 2) można stwierdzić, że od ostatniego pomiaru odrobinę zwiększyła się akceptacja przerywania ciąży z powodów socjoekonomicznych, a jednocześnie nie zmieniły się opinie na temat dopuszczalności aborcji w sytuacjach wpracowanych w tzw. kompromisie aborcyjnym. Inaczej mówiąc: Polacy najchętniej widzieliby legalność aborcji w takich przypadkach, jak przed wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego. Obecnie, podobnie jak ponad dwa lata temu obowiązująca dotychczas ustawa regulująca kwestię aborcji (w kształcie sprzed wyroku TK) jest więc silnie umocowana w świadomości społecznej.

JAKI POWINIEN BYĆ ZAKRES OKOLICZNOŚCI, W KTÓRYCH DOPUSZCZALNE JEST PRZERWANIE CIĄŻY?

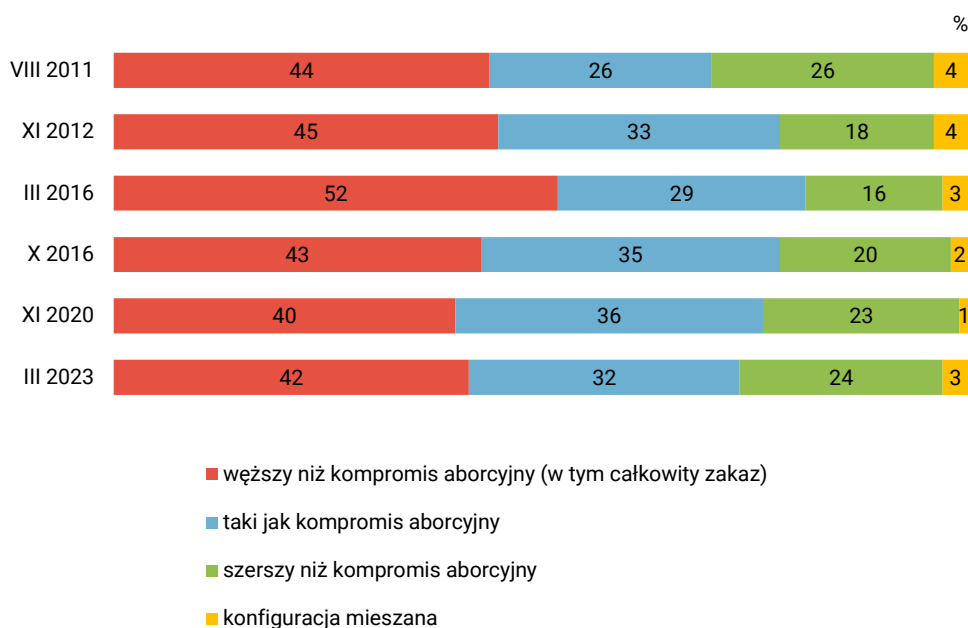
Na podstawie siedmiu omówionych powyżej pytań, które w niezmienionej formie zadajemy od ponad 30 lat, dzielimy respondentów na cztery grupy: 1) dopuszczających aborcję w węższym zakresie, niż przewiduje ustawa (w kształcie sprzed wyroku TK); 2) dopuszczających przerwanie ciąży, jeżeli zachodzą okoliczności ustawowe; 3) dopuszczających aborcję w szerszym zakresie niż ustawowy oraz 4) udzielających odpowiedzi mieszanych. Przed opublikowaniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego w zakres okoliczności ustawowych wchodziły następujące, spośród badanych przez nas, kryteria: zagrożenie życia lub zdrowia matki; sytuacja, gdy ciąża jest wynikiem gwałtu lub kazirodztwa; upośledzenie płodu. Natomiast pozostałe badane sytuacje stanowiły zakres szerszy niż ustawowy, tj. gdy kobieta jest w ciężkiej sytuacji materialnej lub osobistej oraz gdy po prostu nie chce mieć dziecka.

Po wejściu w życie wyroku TK (w 2021 roku) okoliczności ustawowe oznaczają już tylko następujące kryteria: zagrożenie życia i zdrowia matki oraz sytuacja, gdy ciąża jest wynikiem gwałtu lub kazirodztwa – pozostałe zaś stanowią zakres szerszy niż ustawowy. Aby móc porównać wyniki w czasie oraz zilustrować opinie Polaków na temat zmian wprowadzonych orzeczeniem TK, przedstawiamy oba warianty.

W porównaniu do wcześniejszego pomiaru z listopada 2020 roku nieco zwiększył się odsetek opowiadających się za zaostreniem prawa i odrobinę zmniejszyło się poparcie dla kompromisu aborcyjnego. Udział zwolenników liberalizacji prawa praktycznie się nie zmienił w stosunku do 2020 roku, ale trzeba zauważyć, że jest największy w tym dziesięcioleciu.

CBOS

RYS. 3. Zakres okoliczności, w jakich kobieta powinna mieć prawo do przerwania ciąży (kompromis aborcyjny w kształcie sprzed wyroku TK)

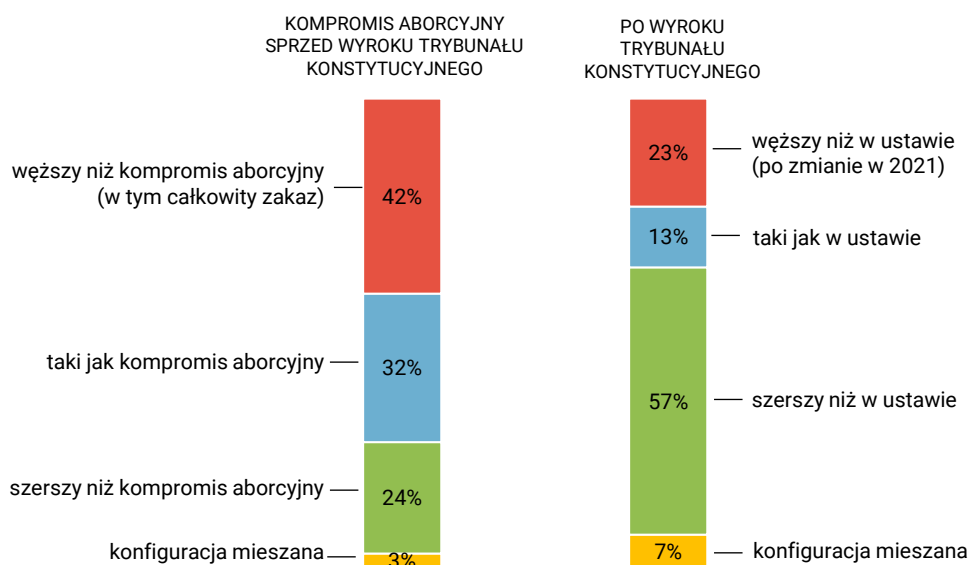

Częściej niż pozostali zwolennikami zakresu węższego niż kompromis aborcyjny sprzed wyroku TK są osoby powyżej 65. roku życia, mające wykształcenie podstawowe, a także rolnicy, badani o poglądach prawicowych i uczestniczący w praktykach religijnych co najmniej raz w tygodniu. Na większą liczbę kryteriów umożliwiających aborcję niż w ustawie obowiązującej do 2021 roku wyraźnie częściej niż przeciętnie zgadzają się badani w wieku 18–24 lata, nieuczestniczący w mszach, nabożeństwach ani spotkaniach religijnych oraz osoby o poglądach lewicowych. Kompromis aborcyjny obowiązujący do 2021 roku ma relatywnie najwięcej zwolenników wśród osób w wieku 35–54 lata, kadry kierowniczej i specjalistów z wyższym wykształceniem, pracowników administracyjno-biurowych, zatrudnionych w instytucjach publicznych lub w spółkach właścicieli prywatnych i państwa (zob. tabelę aneksową 8).

Jeśli jednak za zakres ustawowy, czyli obowiązujący po ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw wyroku TK w 2021 roku, przyjmiemy tylko sytuacje zagrożenia życia i zdrowia matki oraz przypadek, gdy ciąża jest wynikiem gwałtu lub kazirodztwa, to odsetek osób go popierających wynosi 13%. Większość stanowią zwolennicy liberalizacji prawa (57%), a niespełna jedna czwarta badanych opowiada się za jego zaostrzeniem (23%) – zob. rys. 4 i tabelę 2.

CBOS

RYS. 4. Zakres okoliczności, w jakich kobieta powinna mieć prawo do dokonania aborcji:

Najstarsi badani (mający 65 lat lub więcej), o najniższym wykształceniu, rolnicy, respondenci identyfikujący się z prawicą i praktykujący religijnie co najmniej raz w tygodniu częściej niż pozostali opowiadają się za zaostrzeniem prawa obecnie obowiązującego, ale też relatywnie najczęściej popierają zakres dopuszczalności aborcji wynikający z opublikowania wyroku Trybunału Konstytucyjnego. Zaś grupy społeczno-demograficzne, wśród których poparcie kompromisu aborcyjnego sprzed wyroku TK jest największe, częściej niż pozostałe opowiadają się za prawem obowiązującym od stycznia 2021 roku. Przekonanie, że zakres okoliczności, w jakich aborcja jest dopuszczalna, powinien być szerszy niż obecnie ustawowy, podziela ponad 70% osób w wieku 35–44 lata, mieszkańców ponad półmilionowych miast, uczniów i studentów, osób w ogóle nie praktykujących religijnie i badanych identyfikujących się z polityczną lewicą.

TABELA 2

		Po wyroku Trybunału Konstytucyjnego			
		Zakres okoliczności, w jakich kobieta powinna mieć prawo do dokonania aborcji:			
		węższy niż w ustawie (po zmianie w 2021)	taki jak w ustawie	szerszy niż w ustawie	konfiguracja mieszana
		%	%	%	%
Ogółem		23	13	57	7
Płeć	Mężczyźni	22	14	57	8
	Kobiety	24	12	58	7
Wiek	18–24 lata	20	12	64	4
	25–34	23	17	55	6
	35–44	13	9	71	7
	45–54	24	9	63	5
	55–64	25	15	52	8
	65 lat i więcej	30	15	45	11
Miejsce zamieszkania	Wieś	28	13	48	11
	Miasto do 19 999	26	16	55	3
	20 000 – 99 999	16	11	67	6
	100 000 – 499 999	20	12	62	6
	500 000 i więcej mieszk.	16	12	71	2
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	36	14	42	8
	Zasadnicze zawodowe	25	17	47	10
	Średnie	19	12	62	7
	Wyższe	17	10	69	4
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	19	11	68	2
	Średni personel, technicy	11	13	70	7
	Pracownicy adm.-biurowi	13	9	70	9
	Pracownicy usług	13	13	65	8
	Robotnicy wykwalifikowani	27	13	56	4
	Robotnicy niewykwalifik.	34	7	51	8
	Rolnicy	42	16	36	6
	Pracujący na własny rach.	17	17	55	12
	Bezrobotni	18	9	58	14
	Emeryci	29	17	45	10
	Renciści	36	5	54	5
	Uczniowie i studenci	13	14	73	
Zajmujący się domem i inni	12	11	67	11	
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	21	16	61	2
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	14	10	66	10
	sekt. prywat. poza rolnict.	22	11	62	5
	prywatnym gosp. rolnym	43	13	36	7
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	81	7	7	4
	Raz w tygodniu	32	18	42	7
	1–2 razy w miesiącu	16	13	59	12
	Kilka razy w roku	14	13	67	6
	W ogóle nie uczestniczy	8	7	79	6
Poglądy polityczne	Lewica	8	8	79	5
	Centrum	15	14	61	9
	Prawica	36	17	40	7
	Trudno powiedzieć	26	9	56	9

Mimo zmian w prawie, nie zmienia się ogólny stosunek Polaków do kryteriów legalności aborcji. Opinie na temat dopuszczalności przerywania ciąży w różnych sytuacjach są stabilne w czasie. Już w 2020 roku pisaliśmy³, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego nie spowodował istotnych zmian w świadomości społecznej, a obowiązujące do stycznia 2021 roku prawo, choć nie zadawało części badanych, stanowiło kompromis między chcącymi jego zaostrenia a zwolennikami liberalizacji. Po wejściu w życie, zmienionej wyrokiem TK, ustawy o warunkach dopuszczalności przerywania ciąży tylko 13% Polaków popiera przewidziany prawem zakres okoliczności, w jakich kobieta może dokonać aborcji, natomiast większość badanych (57%) uważa, że jest on za wąski. Duży sprzeciw wobec obowiązującego prawa aborcyjnego wśród najmłodszych respondentów (w wieku 18–24 lata) może być jednym z czynników powodujących niechęć młodych Polaków do posiadania dzieci⁴.

Opracowała

Marta Bożewicz

³ Komunikat CBOS „O dopuszczalności przerywania ciąży i protestach po wyroku Trybunału Konstytucyjnego”, grudzień 2020 (oprac. M. Feliksiak, B. Roguska).

⁴ Komunikat CBOS „Ocena polityki rodzinnej rządu i zaspokojenie potrzeb prokreacyjnych Polaków”, sierpień 2022 (oprac. M. Bożewicz).